

Disputatio juridica inauguralis de compensatione

<https://hdl.handle.net/1874/342455>

10.

DISPUTATIO JURIDICA
INAUGURALIS,
DE
COMPENSATIONE,

QUAM,
FAVENTE DEO TER OPT. MAX.

Auctoritate Magnifici D. Rectoris,

JOANNIS GEORGII GRAEVII

Politices, Eloquentiae & Historiarum Professo-
ris Ordinarii.

NEC NON

*Amplissimi Senatus Academici consensu, Nobilissimaeque
Facultatis JURIDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS

Summisque in UTROQUE JURE honoribus & Privilegiis
ritè & legitime consequendis,

Eruditorum examini subicit

JOAN NOTTELMAN, BATAVO-DURANUS

A. D. 14. Julii, horis locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officinâ FRANCISCI HALMA, Academiae
Typographi, clō Ioc xc.

Amplissimis , Gravissimis , Consultissimisque
VIRIS,

D. GERBRANDO SCHAGHEN, J^Cto.
Urbis Batavo-Duranæ Consuli , avo
suo quam plurimum venerando,

D. PETRO van DAM , J^Cto. So-
cietatis Indiæ Orientalis Syndico, Pa-
trono suo maxime observando.

NEC NON

Celeberrimo clarissimoque VIRO,

D. JOANNI van MUYDEN , J. U. D.
in illustri Ultrajectensi Lyçæo Professo-
ri Ordinario , Præceptoris suo perpetuo
colendo.

Hanc Disputationem sacram esse vult

JOAN NOTTELMAN.

Auct. & Resp.

DISPUTATIO JURIDICA

INAUGURALIS,

D E

COMPENSATIONE.

C A P U T I.

Compensationis Vocabulum ab antiquo æris appendendi more, cum nondum nummi cuderentur, deductum est, nam trutinari olim aurum vel æs consuetum erat, cujusce moris vestigium extat in *l. 34. ff. de jur. dot.* Compensare est quasi simul ponderare, ac retribuere.

Val. Max. tarditatemque supplicii gravitate compensat. inde Zas. in d. bonæ fidei instit. de act. Compensatio est contributio debiti ad debitum hinc inde in vim solutionis comparatio. Vox Compensationis tripliciter fere modo sumitur. 1. Latissime pro quacunque adæquatione cujusque rei, quo sensu Imperator in societate lucrum & damnum compensari dicit *§. 2. inst. de societ.* 2. Interdum in media significatione pro quavis retentione etiam temporali, quæ in illis rebus quoque consistit, quæ alias compensari nequeunt *l. 39. ff. de pign. l. 6. Cod. de rei vind.* 3. Strictius sumitur pro retentione perpetua, quæ vim ac potestatem solutionis habet, & eo sensu vulgo sumitur, & definitur à modestino in *l. 1. ff. h. t. de compens.* Compensatio est debiti

4 DISPUTATIO JURIDICA

biti & crediti inter se contributio. Compensatio tam ex naturali æquitate, quam ex civili ratione dimanat: æquitas naturalis in eo versatur, quod nostra interfit potius non solvere, quam solutum repetere *l. 3. ff. h. t.* & petere mox restituendum dolus est *l. 8. ff. de dol. mal. & met. except.* Ratio autem civilis in eo posita est, quod communis salutis interfit lites dirimi *l. 21. ff. de reb. cred. l. 4. §. 1. ff. de alien. jud. mut. caus. fact.* Lites enim sunt magna discordiarum semina: *Plato de leg. dial. 5.* admessa vero Compensatione multæ occasiones litium præscinduntur, quoniam pecunia, quæ invicem debetur, quali pensitetur, & sic quoad concurrentem quantitatem attenuatur *l. 4. cod. h. t.* In hac materia tractanda præcipue hæc sequentia observabimus: inter quos locum habet compensatio: in quibus debitis admitti potest, vel non: quæ sunt compensationis requisita: qui sunt ejusdem effectus.

CAPUT II.

Compensare possunt omnes quibus aliquid debetur, si illi vicissim debitoribus suis debeant, sive sint cujusdam privati debitores, vel civitatis *l. 3. cod. h. t.* sive fisci *l. ult. ff. h. t.* excipiuntur tamen octo causæ, (quæ enumerantur in *l. 3. C. b. t.*) in quibus debitor fisci vel Civitatis nequit adhibere compensationem. Prima est. Si ex Kalendario conveniatur *d. l. 3. C. h. t.* id est, quando pecunia à fisco ad usuras dabatur, nam Kalendarium est occupatarum seu fænorii collocatarum pecuniarum codex *l. 41. ff. de reb. cred. l. 39. §. 14. ff. de admin. tutor.* quia Kalendis
fæ-

fœnori dabantur, & veteres Kalendarum nomine præscripto debitorum nomina præscribent. Sic habet Seneca *l. 13. epist. divitem illum putas, quia in omnibus provinciis erat, quia magnus ei Kalendarii liber voluitur.* Horat. Epist. 11.

*Omnem relegit Idibus pecuniam
Quærit Kalendis ponere.*

2. Si a Fisco ob debitum vectigal compellatur *d. l. 3. C. b. t.* Vectigal generaliter dicitur quicquid Fisco vel Reipub. Imperii nomine præstatur. Publica vectigalia sunt ex quibus vectigal fiscus capit, qualia habentur vectigalia portus, venalium rerum, salinarum, metallorum, vel piscariarum *Ulp. l. 17. ff. de verb. sign.*
3. Si conveniatur propter publicas pensitationes, idest, ex frumenti, olei publici, vel tributorum pecunia *l. 3. C. b. t.* Pensitationes publicæ secundum Azonem in summa Cod. *si propter. pub. pensitat. vend. fuer. celebr.* etiam dicuntur exactiones vestium, auri, argenti, quæ à certis Personis debebantur Fisco: sed & ea, quæ ad viarum vel pontium refectionem præstanda sunt, à possidentibus pensitationes publicæ vocantur.
4. Pecunia relicta Civitati in alimenta pauperum *d. l. 3. C. b. t.*
5. Nummi ad usus publicos designati *d. l. 3. C. b. t.*
6. Fidei commissum civitati vel fisco relictum.
7. Fiscus in re fiscali ab ipso empti non patitur compensationem *d. l. 3. C. b. t.*
8. Si ex hac fisci statione mihi debetur, ab alia statione compensationem petere nequeo *l. 1. C. b. t.* Stationes (secundum observationes Cujacii ad *l. 1. C. ne fiscus rem*) sunt mansiones fiscales, in quibus officia fiscalia consistunt, & quia officia

inter se separata sunt, ideo non debent inter se confundi. Inter privatos secus est *l. 36. ff. de administ. tut.* nam non tanti refert privatorum administrationes quam fiscales, permisceri. Hoc quoad personam ipsius debitoris: sed prætenea. Procurator quoque in rem suam non tantum post, sed etiam ante litem contestatam æquitate Compensationis uti potest *l. 18. ff. b. t.* quia tunc habetur instar domini, qui enim suo nomine utiles actiones habet, rite eas intendit *l. 55. ff. de Procur.* Q. an fidejussor compensare potest, quod sibi & reo principali debetur &c. puto esse affirmandum, fidejussor enim habet optionem opponendi Compensationem de eo quod sibi, vel de eo quod reo principali debetur *l. 5. ff. b. t. Din. §. in bon. fid. num. 12. inst. de act.* etiam si esset fidejussor excommunicati, quia delictum rei non nocet fidejussori *l. fin. ff. de pact.* quæri quoque posset, an Pater pro filio & filius pro Patre compensare possint. &c. auth. habita Cod. ne filius pro patre regulariter patrem non obligat ad debita filii, ideo contra ipsum non objicitur obligatio, exceptio tamen est in peculio filii, quod devenerit ad manus patris *l. 9. ff. b. t.* sed filius paternum debitum compensare potest, ita tamen ut caveat patrem ratum habiturum *d. l. 9. §. 1. b. t.* emptor quoque, quod solvi debuit fundi liberandi causa, imputare in id prætium potest, quod debet venditori ex *l. 10. C. b. t.* nihil interest cujus conditionis aut ætatis sint, quibus compensatio objicitur, unde etiam Pupillis obtrudi potest *l. 11. Cod. b. t.* & si duo ei promittendi socii sint, unus recte compensat, quod alteri debetur *l. 10. ff. de duob. verb.* Cæterum reus non potest marito de ea pecuniæ summa objicere

com-

compensationem, quam sibi uxor debet *l. 1. § tot. tit. Cod. ne uxor pro marito*: quod tamen moribus non procedit, quando inter conjuges constituta est communio omnium bonorum *arg. l. 10. § 18. de dub. reis.*

C A P U T III.

Compensationi locus est, siue ex contractu, siue ex delicto debita proficiantur, atque perinde est, an ex vero, vel quasi contractu agatur *l. 5. 8. ff. h. t.* siue bonæ fidei sit siue stricti juris *§. 30. Inst. de act.* antiquitus quidem hæc differentia erat inter iudicia bonæ fidei & stricti juris, quod in his compensatio fiebat opposita doli mali exceptione, in illis ipso jure: verum Imperator in *l. ult. C. h. t.* hanc differentiam sustulit, constituens ut in omnibus actionibus ipso jure locum haberet. si ex maleficio duo invicem conveniant, dolus cum dolo, culpa cum culpa compensari potest secundum *l. 10. pr. § 2. ff. h. t.* id est, pecuniariæ actioni ex maleficio compensationem opponi, non penali puta criminali: hinc quæri potest, an injuriæ (ut si qua mulier, ab alia pellex nominata sit & ipsam meretricem appellaverit) compensari debeant: id textus affirmare videtur, & *Ulpianus* in *l. 25. ff. de procur.* purgare conviciam cuique permittit, idque eo magis, quia vita & fama comparantur. Non incommode quæritur, an etiam debitum naturale possit compensari Resp. affirm. nam ita expressis verbis docet *Ulpianus* in *l. 6. pr. ff. h. t.* ratio quoque illud suadet, nam compensatio nititur naturali æquitate *l. 18. ff. h. t.* æquitas autem

autem naturalis dicitur, ut licet hujusmodi debitum jure civili exigere nequeam, tamen retentione me tueri possim adversus ipsum, qui vicissim à me debitum petit, nisi forte tale debitum naturale sit, quod in totum, vel quoad effectus principales destituitur juris civilis auxilio, ut obligatio ad *avrisora* obligatio pupilli sine tutore contracta, aut mulieris fideijubentis, talis enim obligatio etiam compensari nequit.

C A P U T IV.

Compensari nequeunt res diversæ quantitatis, ut vinum cum oleo, secundum regulam, quæ dicitur aliud pro alio invito reditore solvi non posse *l. 2. §. 1. ff. de reb. cred.* ex qua ratione quoque fluit, quod nec species cum specie, nec species cum quantitate compensari possunt, ratio quoque sita est in affectione, quæ circa species obtendi potest, quæ non est eadem causa circa quantitatem, cujus una species recte datur pro altera, cum non sit in suo genere fungibilis v. gr. in mutuo non valet æstimatio pro oleo debito, ita & in compensationem debita pecunia non admittetur, si oleum debeat *Paul. 2. sent. tit. 5. §. fin.* nisi res non habetur vel non facile sit ejus præstatio; interdum quantitas non potest compensari, sed debeatur tanquam certa species, ut cum nummi certo loco sint circumscripti, *l. 47. §. 1. ff. de leg. 1.* quod autem posuimus speciem cum quantitate non compensari, illud ab aliis in quaestionem trahitur. Sed *l. 13. §. 2. in fin. ff. de pign. §. l. 4. §. 1. Cod. h. t.* militant pro nostra sententia, excipitur

cipitur præterea depositum *l. fin. C. h. t.* quia depositum alicui gratis custodiendum datur, & committitur fidei depositarii, ea lege ut deponenti restituatur, quodcumque petierit *l. 1. § pen. ff. dext.* tamen non excluditur retentio ob impensas in rem depositam factas *l. 23. ff. depos.*

CAPUT V.

Ut autem debitum possit compensari requiritur 1. ut debitum sit liquidum, aut saltem incontinenti possit liquidari *l. ult. §. 1. C. h. t. §. 30. inst. de act.:* liquidum debitum est, quod jure aperto nititur, & nullis fere ambagibus innodatum est, exque ipsa adversarii confessione, vel ex re judicata constare potest *dict. l. ult. C. h. t. 2.* Debitum purum non in diem, vel sub conditione, nam debiti ex altera parte suspensi in diem vel conditionem non est Compensatio *l. 7. § 16. §. 1. ff. h. t.* loci tamen adjectio non obstat compensationi *l. 10. ff. h. t.* nec temporis, quæ tacite adjectioni loci insidet *l. 3. §. 6. ff. de eo quod cert. loc. dar. oport.* 3. Debitum non alternativum, nisi sit facta electio *l. 22. ff. h. t.* 4. ut sit debitum earum rerum, quæ compensationem possint admittere, quales sunt ires non factæ *l. 31. ff. de solut. 2.* Res quæ in quantitate consistunt, & quidem ejusdem generis *l. 4. § 5. C. h. t.* 3. Res ejusdem qualitatis & bonitatis *l. 3. Cod. de reb. cred.* nihil tamen interest utrum ab una parte sub usuris, & ab altera parte sine usuris debeatur. *l. 11. § 12. ff. h. t.*

CAPUT VI.

Ultimo loco placuit effectus ponere. Primus compensationis effectus est, ut ipso jure debitum extinguat omnino, si æquale sit, alias pro concurrente quantitate *l. 4. C. h. t. 2.* Effectus est, quod per eam etiam accessiones obligationum deleantur, sic ab eo tempore non amplius præstentur usuræ, sive eæ debentur ex mora, sive ex stipulatione, respectu quantitatis compensatæ, ac perinde est, an unus pecuniam sine usuris, alter usurariam debet *l. 11. ff. h. t.* aut invicem sit usuraria pecunia, & diversæ tamen sint usuræ *l. 12. ff. h. t.* hinc DD. concludunt, quod Emphyteuta negligens solvere Canonem, postquam Dominus ei pecuniam debere cepit, jus suum non perdit. Sed illa sententia (*secundum opinionem D. Böckelmanni*) non videtur simpliciter admittenda, quia Canon non tantum præstatur pecuniæ solvendæ causa, sed in recognitionem Domini directi: unde si Emphyteuta velit compensationem uti, adhibere debet protestationem de Domini agnitione: ad accessiones quoque pertinent pignora, quæ solvuntur quoque vi compensationis *l. 12. C. h. t.* sicut fidejussores ipso jure liberantur *l. 43. de solut.* liberato enim principali accessorium liberatur.

3. Effectus quod solutum post compensationem conditione repeti possit. *l. 10 § 1. ff. h. t. l. 5. § 2. ff. de imp. in res dot. fact. l. 30. ff. de cond. indeb.* 4. effectus quod sit pro solutione, unde sequitur, quod licet quis jurato promiserit se soluturum, salva tamen jurisjurandi re-

di religione compensare possit, quodque iudicati conventus compensetur *arg. l. 2. Cod. b. t. res autem iudicata, & iusjurandum æquiparantur. l. 2. ff. de iur. rejur.*

C O R O L L A R I A.

I.

Adoptio adfert nobilitatem.

II.

Major 17. annis potest esse procurator ad lites.

III.

Scriptura non est de essentia Emphyteuseos.

IV.

l. 2. C. de resc. vend. non habet locum in transactione.

Licet

Licet libellum mutare post litem contestatam.

V I.

Non necessarium est in libello exprimere nomen actionis.

V I I.

Si quis vitiatam duxerit pro virgine, non dissolvitur matrimonium.

V I I I.

Non dantur actiones sua natura mixtae.

F I N I S.

